

such way thus, determining the specifics of the studied group of criminal offenses in relation to other groups, ensuring this construction of an individualized forensic investigation methodology.

Based on the textual analysis of the provisions of the criminal legislation, criminal offenses have been identified that can be classified as those related to the use of explosive devices. Their criminological classification was developed on the following grounds: 1) peculiarities of the method and object (subject) of the offense, which caused damage due to the commission of a criminal offense; 2) tools used during their preparation, execution and education; 3) features of the situation in which the criminal offense was committed.

Keywords: criminal offense, criminal proceedings, pre-trial investigation, forensic classification, forensic technique, explosive device, explosive substance, ammunition.

DOI: 10.33766/2786-9156.105.355-367

УДК: 343.985.7 (477)

*Тюленев С. А., кандидат економічних наук, директор Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України (м. Харків, Україна)*

e-mail: serhii.tiulieniev@ukr.net

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-9685-1536>

ПРОЦЕДУРА ДОПИТУ ОСОБИ, ПІДОЗРЮВАНОЇ У ВЧИНЕННІ РЕЙДЕРСТВА: ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА ТАКТИЧНІ АСПЕКТИ

У статті визначено й охарактеризовано процесуальні та тактичні аспекти проведення допиту особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з рейдерством. На підставі аналізу положень кримінального процесуального законодавства обґрунтовано, що набуття особою процесуального статусу підозрюваного у кримінальному провадженні, зумовлює та визначає межі її правового статусу, тобто права й обов'язки, якими вона наділена на відповідному етапі досудового розслідування.

Визначено, що на етапі проведення допиту його учасникам слід детально роз'яснювати права, адже неповідомлення про них може визнаватися істотним порушенням їхніх прав і законних інтересів. З'ясовано, що за сутнісним змістом предмет допиту особи, якій повідомлено про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного із рейдерством, уособлений такими компонентами: 1) сутність обставин, що з'ясовуються; 2) їхнє значення для результатів справи; 3) процесуальний статус особи, яка бере участь у допиті; 4) правові засади проведення допиту.

Обґрунтовано, що, окрім установлених обставин учинення кримінального правопорушення, щодо якого здійснюється розслідування, під час допиту підозрюваного слід з'ясувати й інші відомості, як про саму особу підозрюваного, так і стан її здоров'я, спосіб життя тощо. Усі інші обставини, котрі становлять предмет допиту, зумовлені складом кримінального правопорушення, обставинами, що підлягають з'ясуванню, слідчою ситуацією, що сформувалася на відповідному етапі розслідування.

Окреслено перспективи подальших теоретичних пошуків і наукових розробок, які, зокрема, мають бути спрямовані на розробку науково обґрунтованих рекомендацій щодо проведення одночасних допитів підозрюваних і свідків, а також потерпілих від рейдерських дій, з визначенням тактичних прийомів, застосування яких може бути результативними в таких ситуаціях.

Ключові слова: кримінальне правопорушення, досудове розслідування, рейдерство, підозрюваний, допит, показання, предмет доказування, предмет допиту.

Постановка проблеми. Процесуальний порядок здійснення кримінального провадження передбачає обов'язкове виконання завдань, визначених ст. 2 Кримінального процесуального кодексу (далі – КПК) України. Одним із таких є забезпечення швидкого, повного та неупередженого розслідування й судового розгляду [1]. Під час його реалізації виникає чимало складнощів, як правового, так і організаційного характеру, вирішення яких покладається на представників органів досудового розслідування. Не буде перебільшенням вказати, що деякі категорії кримінальних правопорушень, вирізняються з-поміж інших за рівнем складності тактичних завдань, що підлягають вирішенню, організаційних питань та іншими характеристиками.

До категорії «складних у розслідуванні», на нашу думку, можна віднести і кримінальні правопорушення, пов'язані з рейдерством. Така наша позиція обґрунтована тим, що до їх скоєння найчастіше причетні особи з високим рівнем інтелектуального розвитку, які вже мають певний кримінальний досвід або які оволоділи навичками протидії законній кримінальній процесуальній діяльності слідчого, детектива, дізнавача тощо. Усі ці характеристики, як правило, притаманні особам, котрі вчиняють кримінальні правопорушення, пов'язані з рейдерством. Викладене актуалізує питання про підвищення рівня професійної компетентності осіб, уповноважених на розслідування кримінальних правопорушень цього виду та забезпечення наукової розробленості практичних аспектів діяльності такого типу.

Зважаючи, що в кожному кримінальному провадженні досліджуваної нами категорії, представники сторони обвинувачення вдаються до реалізації комплексу заходів, спрямованих на об'єктивне з'ясування обставин, що підлягають установленню, актуалізоване завдання щодо вдосконалення організаційно-тактичних рекомендацій їх проведення. Неабияке значення серед окреслених заходів посідає така слідча (розшукова) дія, як допит. Вважаємо, що можливостями останнього на етапі досудового розслідування не можна нехтувати, навіть попри те, що за результатами їх проведення отримані показання не набудуть статусу процесуального джерела доказів.

На нашу думку, з метою встановлення достовірних фактичних даних про подію кримінального правопорушення й інші обставини, що підлягають з'ясуванню у кримінальному провадженні, обов'язково слід забезпечувати проведення допиту особи, підозрюваної у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з рейдерством, під час якого з'ясовувати чисельну групу обставин, зокрема позицію особи щодо кримінального правопорушення, у вчиненні якого їй повідомлено про підозру; рівень її обізнаності щодо кожної із обставин, що

підлягає встановленню під час розслідування та багато інших. Важливо також досліджувати процесуальні та тактичні аспекти проведення допитів підозрюваних, з урахування аналізу слідчої та судової практик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правовим, тактичним і психологічним засадам проведення допиту присвячені комплексні напрацювання В. В. Баранчука, В. П. Бахіна, В. К. Весельського, Є. Є. Демидової, І. А. Жалдак, В. О. Коновалової, Н. М. Максимішин, Т. П. Матюшкової, О. М. Процюк, С. І. Смик, Д. О. Шингарьова, В. Ю. Шепітька та ін.

Тактика проведення допиту та предмет допиту учасників кримінального провадження, розпочатого у зв'язку зі вчиненням кримінального правопорушення з ознаками рейдерства, були предметом дослідження Т. М. Давченко [2], Ю. О. Ліпіна [3], М. А. Федорчука [4] та деяких інших учених. Кількість напрацювань у згаданій проблематиці не досить чисельна, тому вважаємо, що вона вже тривалий час потребувала свого вирішення.

Формулювання цілей. Метою статті є визначення процесуальних і тактичних аспектів проведення допиту особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного з рейдерством.

Виклад основного матеріалу. Згідно з положеннями КПК України, підозрюваним у кримінальному провадженні може бути «особа, якій у порядку, передбаченому статтями 276-279 цього Кодексу, повідомлено про підозру, особа, яка затримана за підозрою у вчиненні кримінального правопорушення, або особа, щодо якої складено повідомлення про підозру, однак його не вручено їй унаслідок невстановлення місцезнаходження, проте вжито заходів для вручення його у спосіб, передбачений цим Кодексом для вручення повідомлень» [1].

Письмове повідомлення про підозру вручається особі за наявності підстав, передбачених ст. 276 КПК України. Під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерством, як правило, згадане повідомлення вручається особі після збирання достатніх доказів, тобто на підставі п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК України. Саме з цією обставиною пов'язують набуття особою згаданого статусу та початок «наступного етапу розслідування». Тобто, коли у справі з'являється підозрюваний, більшість обставин, передбачених ст. 91 КПК України, уже встановлена. Отримання процесуального статусу у справі надає йому підстави ознайомитися із зібраними матеріалами, на основі чого визначити стратегію захисту, і навіть після спливу певного строку, визначеного чинним законодавством, оскаржити це повідомлення слідчому судді. Усе це актуалізує питання про акумуляцію слідчим зусиль не тільки у напрямках збирання доказів і встановлення обставин, що підлягають з'ясуванню, але й визначення заходів щодо подолання майбутньої протидії з боку сторони захисту, вирішення питання про вид запобіжного заходу, який доцільно обрати, визначення тактики та інших особливостей проведення подальших слідчих (розшукових) і процесуальних дій за участю підозрюваного, зокрема й додаткових допитів.

Набуття особою процесуального статусу підозрюваного у кримінальному провадженні, зумовлює та визначає межі її правового статусу, тобто права й

обов'язки, якими вона наділена на відповідному етапі досудового розслідування. У контексті надання пояснень або показань підозрюваним, слід зауважити, що, згідно з положеннями ст. 42 КПК України, його не наділено жодними обов'язками, підозрюваний лише має право надавати пояснення та показання щодо оголошеної йому підозри й пред'явленим обвинуваченням, або ж має право відмовитися їх надавати в будь-який момент [1].

Відмова підозрюваного давати показання або відповідати на запитання є підставою для припинення проведення слідчої (розшукової) дії [1]. Водночас, попри означені законодавчі засади, у юридичній літературі висловлюються й інші позиції. Так Ю. В. Колесник зауважує, що не кожна відмова допитуваного надавати показання зумовлює потребу негайного припинення допиту. Пояснює таку позицію автор тим, що відмова може стосуватися лише одного конкретного питання [5, с. 83].

Згідно зі сформованою судовою практикою, будь-яка риторика в цьому питанні буде заявою, адже показання чи пояснення, отримані від особи, якій не було роз'яснено її право відмовитися від їх надання, не відповідати на запитання слідчого або іншої уповноваженої особи, або якщо їх отримано з порушенням цих прав, визнаються такими, що одержані з істотними порушеннями прав людини і основоположних свобод. Це призводить до того, що всі докази, отримані за неналежного повідомлення особі про згадані права, є недопустимими [6]. У зв'язку з цим, стороні обвинувачення слід обов'язково повідомляти підозрюваного й обвинуваченого про його права як у частині можливості не свідчити проти самого себе, так і про його право на мовчання. Причому, відмову підозрюваного від надання будь-яких пояснень або показань щодо себе та події кримінального правопорушення, а також щодо тих обставин, які можуть стати підставою для підозри або обвинувачення її, близьких родичів чи членів сім'ї у вчиненні кримінального правопорушення, надання ним неправдивих показань, слід визнавати стратегією захисту. Цілком узгоджуються окреслені висновки і з положеннями ст. 95 КПК України, відповідно до ч. 2 якої «підозрюваний, обвинувачений, потерпілий мають право давати показання під час досудового розслідування та судового розгляду» [1].

Визначаючи значення показань підозрюваного у кримінальному провадженні, слід зауважити, що, відповідно до ч. 4 ст. 95 КПК України, «суд може обґрунтовувати свої висновки лише на показаннях, які він безпосередньо сприймав під час судового засідання, або отриманих у порядку, передбаченому статтею 225 КПК України» [1]. Виняток становлять тільки «показання, отримані під час допиту підозрюваного, у тому числі одночасного допиту двох чи більше вже допитаних осіб, у кримінальному провадженні, що здійснюється в умовах воєнного стану, у випадку, якщо у такому допиті брав участь захисник, а хід і результати проведення допиту фіксувалися за допомогою доступних технічних засобів відеофіксації» [1]. При всьому, за неможливості забезпечення присутності захисника, участь останнього може бути дистанційною – за допомогою технічних засобів (відео-, аудіозв'язку). Як слушно наголошують у юридичній літературі, таке нововведення дозволяє дотримуватися правил і норм проведення допиту в

умовах воєнного стану, а також уникати випадків тиску на особу працівниками правоохоронних органів [7, с. 41-42].

До оцінки показань підозрюваного у кримінальному провадженні слід підходити критично, тому що відсутність юридичної підстави притягнення його до кримінальної відповідальності за завідомо неправдиві показання досить часто використовується такими особами як спосіб зловживання процесуальними правами. Таким чином, сторона захисту, вводячи представників сторони обвинувачення в оману, створюючи, зокрема, штучні докази невинуватості або зменшення міри вини особи у вчиненому кримінальному правопорушенні, наприклад, учиненому групою осіб, організованою злочинною групою тощо, може чинити протидію повному й об'єктивному розслідуванню. Водночас вважаємо, що неможливість визнання показань підозрюваного, отриманих на етапі досудового розслідування, як процесуального джерела доказу, не повинна визнаватися достатньою підставою для не проведення цієї слідчої (розшукової) дії взагалі, адже це суперечитиме засаді змагальності, згідно з якою кожна зі сторін кримінального провадження має право обстоювати власну правову позицію, права, свободи та законні інтереси кримінальними процесуальними засобами [1]. Тому підхід, за якого у кримінальному провадженні не проводиться допит підозрюваного, має бути виваженим і не повинен стати «традиційним». Тим паче, що інколи саме завдяки інформації, отриманої від підозрюваного, стає можливим з'ясування обставин, що підлягають доказуванню. Саме для цього криміналістами вже не одне століття розробляються тактичні прийоми з'ясування неправди в показаннях особи, подолання протидії тощо, а представниками науки кримінальний процес – виробляються критерії їх допустимості до застосування.

Отже, процесуальний статус особи в кримінальному провадженні є визначальним щодо правових засад проведення її допиту. Це дві складові, що перебувають у закономірному взаємозв'язку. Визначившись із деякими процесуальними аспектами допиту підозрюваного, пропонуємо з'ясувати тактичні рекомендації допиту особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення, пов'язаного із рейдерством.

Як правило, допит визначають як урегульований законодавчими положеннями інформаційно-психологічний процес спілкування його учасників, що спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, які повно й об'єктивно відображають дійсність [8, с. 284; 9, с. 218]. Успішність проведення цієї слідчої (розшукової) дії, як і багатьох інших, зумовлена якістю підготовки до її проведення. На етапі підготовки до проведення допиту, як слухаю зауважують у юридичній літературі, слід виконати комплекс дій, серед яких:

- забезпечити ретельне вивчення зібраних у кримінальному провадженні матеріалів; визначити потенційних учасників допиту (зокрема, чи потрібне залучення спеціалістів, законного представника особи та ін.);

- з'ясувати, які особистісні характеристики притаманні особі, яка братиме участь у допиті (тобто вивчити особу допитуваного);

- скласти детальний план допиту з визначеним предметом допиту [10, с. 233].

Також слушними вважаємо позицію, що успішний допит підозрюваного зумовлений правильно підібраним моментом і часом проведення цієї слідчої (розшукової) дії, попереднім розробленням плану його провадження, конкретним формулюванням основних і контрольних запитань, а також тією обставиною, чи вжив слідчий належні заходи щодо усунення чи мінімізації впливу чинників, що заважають підозрюваному надавати повні та правдиві показання [4, с. 230].

Не є гіперболізованою теза про те, що в кримінальних провадженнях, розпочатих за фактом учинення рейдерства, особливо ретельно слід підходити до визначення предмету майбутнього допиту. Наукова категорія «предмет допиту» знаходить різноманітні визначення у юридичній літературі. У вузькому сенсі під нею розуміють сукупність обставин, які має намір з'ясувати слідчий під час проведення допиту [11, с. 43]. Більш широке визначення означеної категорії надав А. Ф. Волобуєв, який запропонував розуміти під ним обставини, що стосуються розслідування та мають значення для встановлення об'єктивної істини в справі, котрі зумовлені процесуальним становищем допитуваної особи й визначені межами обізнаності такої особи [12, с. 317]. Нам імпонує визначення вченого, адже в ньому він наголосив на найважливіших аспектах, таких як: 1) сутність обставин, що з'ясовуються; 2) їхнє значення для результатів справи; 3) процесуальний статус особи, яка бере участь у допиті; 4) правові засади проведення допиту. Тому вважаємо, що при визначенні предмету допиту підозрюваного у вчиненні рейдерства, слід охарактеризувати кожен з окреслених аспектів.

Визначаючи сутність предмету допиту і самих показань, варто зауважити, що вони мають стосуватися лише тих фактів, які він сприймав особисто, за винятком обставин, що ґрунтуються на поясненнях інших осіб (показаннях із чужих слів). Тобто предмет допиту особи визначено рівнем її обізнаності. Зокрема, якщо свідок може надавати показання з приводу обставин, які сприймав безпосередньо, то підозрюваний обізнаний з приводу дій, які було вчинено на етапі готування до вчинення кримінального правопорушення (наприклад, підроблення документів, підшукування пособників, неправомірне отримання інформації щодо об'єкту нерухомості або активів підприємства, які стали предметом злочинного посягання тощо), співучасників, способів легалізації грошових коштів або протиправно набутого майна тощо. Визначення необхідності та можливості встановлення певних елементів предмету доказування (зокрема, визначеного ст. 91 КПК України) слідчий здійснює під час проведення допиту особи, залежно від її процесуального статусу шляхом безпосереднього спілкування з нею [13, с. 173].

Щодо безпосередніх обставин, які становлять предмет допиту, то ґрунтовно до їх визначення підійшов В. Ю. Шепітько. Учений класифікував їх на дві групи, серед яких: 1) обставини, що безпосередньо пов'язані з подією злочину (його способом, місцем учинення, часом, наслідками та ін.); 2) обставини, що

підтверджують або спростовують винність у його вчиненні певних осіб і мотиви їхніх дій [14, с. 188]. З'ясувавши та зібравши фактичні дані про першу групу обставин, можемо з'ясувати ті, що належать до другої групи. При цьому, допитуючи підозрюваного, слід ураховувати, що, надаючи показання, які стосуються обставин першої групи, він може цілеспрямовано викривляти їх, для того щоб спростувати наявність у його діях обставин другої групи.

Отже, з поведінкою підозрюваного під час допиту пов'язують формування таких основних ситуацій допиту, як: 1) надання правдивих показань; 2) добросовісна помилка; 3) надання неправдивих показань; 4) відмова від надання показань [15, с. 42].

За результатами аналізу матеріалів кримінальних проваджень, розслідування у яких здійснювалося за фактом учинення рейдерства, можемо узагальнити, що типовими ситуаціями допиту підозрюваного є такі, як: надання неправдивих показань (57 % проваджень); відмова від надання показань (24 %). Саме тому важливо наголосити на потребі освоєння стороною обвинувачення навичками застосування тактичних прийомів виявлення та викриття неправди в показаннях, серед яких:

- деталізація показань;
- проведення повторного допиту через певний проміжок часу;
- вислуховування легенди допитуваного;
- пред'явлення доказів;
- негайне припинення неправди та її спростування з приведенням відповідних установлених під час розслідування фактичних (об'єктивних) даних;
- прояв інтересу до другорядних фактів і замовчування інших відомих слідству обставини (створення враження в допитуваного «надмірної» обізнаності слідчого про обставини події);
- постановка раптових, неочікуваних запитань, поєднана зі зміною темпу озвучування запитань допитуваному (швидкий темп створює перешкоди у вигадуванні неправдивих відомостей і сприяє збільшенню емоційної напруги, призводить до обмовок; уповільнений темп забезпечує деталізацію фактів і уникнення тих обставин, про які особа намагається повідомити неправду або ж приховати їх) (так зване поєднання форсованого темпу й уповільненого темпу допиту) [16, с. 120].

Щодо предмету допиту підозрюваного, то важливо зауважити, що він є ситуаційно зумовлений, як специфікою вчиненого кримінального правопорушення чи групи кримінальних правопорушень, так і слідчою ситуацією, що сформувалася на відповідному етапі розслідування. Згідно з проведеним нами вивченням матеріалів кримінальних проваджень, для досліджуваної категорії злочинів і кримінальних проступків, нетиповим є проведення допиту підозрюваного одразу ж після відкриття кримінального провадження або на початковому етапі, адже, як ми вже вказували, письмове повідомлення про підозру особі вручається після збирання доказів її вини.

Отже, на робочому етапі допиту підозрюваного у вчиненні рейдерства важливо:

- роз'яснити його права й обов'язки;
- з'ясувати чи володіє він мовою, якою здійснюється кримінальне провадження, та чи не потребує він допомоги перекладача;
- пояснити, у зв'язку з чим його будуть допитувати та з приводу яких обставин;
- у разі застосування технічних засобів фіксації перебігу слідчої дії – попередити про це, за відсутності захисника – з'ясувати, чи буде він реалізовувати своє право на захист.

У подальшому важливо з'ясувати, чи має підозрюваний бажання давати показання, планує викладати їх самостійно чи під запис. Щодо безпосереднього предмету допиту, то, як правило, першочерговому з'ясуванню підлягають анкетні дані. На цьому етапі можливо перевірити, чи точно з'ясовані відомості про особу, викладені в письмовому повідомленні про підозру, зокрема: прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, громадянство, місце проживання, місце роботи або навчання, відомості про наявність судимості, чи обирався депутатом, має право на здійснення адвокатською діяльністю, наявність на утриманні неповнолітніх дітей або інших непрацевдатних осіб тощо. Не слід оминати увагою психо-емоційний стан підозрюваного та наявність хронічних захворювань. Деякі з них можуть визнаватися підставами для призначення стосовно особи судово-психіатричної експертизи.

Якщо з'ясовано, що до вчинення рейдерства причетна особа, яка є працівником підприємства або є колишнім працівником суб'єкта господарювання, на активи якого відбулося протиправне посягання, то під час його допиту, слід з'ясувати характеристики підприємства, вид його діяльності, структуру, дату створення, відомості про засновника чи засновників, підпорядкування, членів органу управління, активи, членів наглядової ради, які результати діяльності, фактори, що позначаються на продуктивності.

Важливо з'ясувати, чи відбувалися конфлікти в керівному органі або між засновниками суб'єкта господарювання, адже підозрюваний може перебувати з кимось із них у змові. У контексті з'ясування наявності співучасників, слід підготувати детальні запитання щодо близьких родичів підозрюваного, їх способу життя, оточення підозрюваного та його зв'язків.

Під час розслідування доведення до банкрутства в підозрюваного слід з'ясувати місце збереження сировини, продукції та інших матеріальних цінностей, які можуть бути визнані неліквідними, під які укладено завідомо збиткові угоди (надано кредити, відпущена продукція). Підозрюваний може надати правдиві показання щодо фінансових операцій та юридичних дій (договірної активності) з боку керівництва за умови наявності в слідчого документів, що це підтверджують. Також важливо уточнити, чи вбачались у діяльності підприємства ризики для його фінансової стабільності, чи повідомлялось про це керівнику підприємства, раді директорів чи наглядовій раді; чи є цьому підтвердження; у який спосіб процедурно розглядалися ці доповідні; які були результати; чи здійснювався тиск на головного бухгалтера задля підписання фіктивних платіжних документів (погрози звільненням тощо); які фактори змусили головного

бухгалтера вчиняти неправомірні дії (особисті чи інші); які стосунки були з іншими особами, причетними до вчинення кримінального правопорушення; чи змінилися вони після відкриття кримінального провадження [2, с. 313].

У разі захоплення земельної ділянки або об'єктів нерухомості, зокрема нежитлових приміщень, що могла бути як місцем розташування потужностей виробництва суб'єкта господарювання, так і використовуватися як офісне приміщення чи складську споруду для зберігання техніки чи продукції; слідчому важливо детально вивчити спеціальну термінологію, визначитися із технічною сутністю питань. Це надасть змогу більш повно з'ясувати механізм учиненого кримінального правопорушення, а також причини й умови, що цьому сприяли. У необхідних випадках для проведення допиту слідчий може запросити спеціаліста, який надасть допомогу у вигляді консультацій з питань, що вимагають спеціальних знань [17, с. 63].

Якщо про підозру повідомлено особі, яка займала на підприємстві керівну посаду або матеріально-відповідальне становище чи посаду бухгалтера, то під час її допиту слід установити, яким чином було організовано облік на підприємстві, як довго він є працівником цього підприємства, перебуває на цій посаді; за чиєю ініціативою відбулося його призначення, яка кваліфікація даної особи, чи вбачалися у діяльності підприємства ризики для фінансової стабільності; якщо так, то в чому вони виражалися; чим були зумовлені.

Важливо під час допиту підозрюваного у вчиненні рейдерства з'ясувати обставини, що характеризують суб'єктивну сторону кримінального правопорушення, зокрема те, як ставиться особа до вчиненого нею діяння, якою була мета її дій та якими мотивами керувалася під час вчинення протиправних дій; чи розкаюється у вчиненому; чи намагалася приховати вчинення нею кримінального правопорушення, яким чином; яким чином намагалася легалізувати протиправно набуті активи та майно; чи є обставини, що обтяжують чи пом'якшують її покарання тощо.

Ураховуючи, що, як правило, рейдерство вчиняється з корисливою метою, через що потерпілій особі або особам завдається матеріальна шкода, особливу увагу під час допиту підозрюваного слід приділити об'єктам нерухомості та іншим матеріальним цінностям, що перебувають у його власності; а також з'ясувати, чи є співвласники у цього майна, зокрема, чи не є таке майно об'єктом спільної сумісної власності. Усе це буде враховуватися при вирішенні питання про вжиття заходів щодо забезпечення цивільного позову у кримінальному провадженні, заявленого власником суб'єкта господарювання, на майно якого було вчинено протиправне посягання [18, с. 114-115].

За результатами проведеного допиту, слід забезпечити належне ознайомлення підозрюваного та його захисника зі складеним протоколом. За наявності пропозицій, доповнень і зауважень вони підлягають обов'язковому внесенню до тексту протоколу.

Висновки. Отже, можемо зробити висновок, що допит підозрюваного у вчиненні рейдерства, є однією з найскладніших слідчих (розшукових) дій, що проводиться під час розслідування кримінальних проваджень цієї категорії.

Його результативність зумовлена ґрунтовним вивченням зібраних матеріалів та установлених фактичних даних, а також ретельною підготовкою до нього, що полягає не тільки у формулюванні конкретних і чітких запитань, але й у вивченні особи допитуваного, оволодінням слідчим тактичними прийомами, спрямованими на підвищення результативності слідчої (розшукової) дії тощо.

Кожен учасник допиту, зокрема й така ключова особа, як підозрюваний, повинні бути ознайомлені зі своїми правами й обов'язками, а за необхідності їх слід додатково роз'яснити. Неприпустимо ігнорувати запити особи щодо залучення їй перекладача або захисника, адже це може визнаватися істотним порушенням її прав.

Наголошено, що, окрім установлених обставин учинення кримінального правопорушення, щодо якого здійснюється розслідування, слід з'ясувати й інші відомості як про саму особу підозрюваного, так і стан її здоров'я, спосіб життя, зв'язки, наявність кримінального досвіду, специфіку професійної діяльності. Усі інші обставини, що становлять предмет допиту, зумовлені складом досліджуваного кримінального правопорушення, обставинами, що підлягають з'ясуванню, слідчою ситуацією, що сформувався на відповідному етапі розслідування.

Перспективами подальших наукових досліджень слід визначити науково обґрунтовані рекомендації щодо проведення одночасних допитів підозрюваних і свідків, а також потерпілих від рейдерства, з визначенням тактичних прийомів, які можуть бути результативними у таких ситуаціях, а також предмету допиту останніх.

Використані джерела:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 12.04.2012 № 4651-VI. БД «Законодавство України». ВР України. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. (дата звернення: 17.02.2022).

2. Давченко Т. М. Тактика допиту у кримінальних провадженнях доведення до банкрутства (ст. 219 КК України). *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 8. С. 310-316. URL : <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.51>.

3. Ліпін Ю. О. Підготовка до допиту підозрюваного на початковому етапі розслідування заволодіння майном шляхом зловживання службовим становищем у сфері енергетики. *Юридичний бюлетень*. 2020. Вип. 12. С. 141-148. URL : <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.12.20>.

4. Федорчук М. А. Особливості проведення допиту під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із рейдерським захопленням. *Актуальні проблеми держави і права*. 2020. № 86. С. 229-234. URL : <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i86.2449>.

5. Колесник Ю. В. Особи, що підлягають допиту, та предмет допиту за чинним КПК України. *Вісник Академії адвокатури України*. 2014. № 1 (29). С. 78-85.

6. Постанова Верховного суду від 03 липня 2018 року у справі № 568/1121/16-к. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL : <https://zakononline.com.ua/court-decisions/show/75241937>

7. Санаков Д. Б., Скрябін О. М. Особливості здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2022. № 3 (118). С. 39-45. URL : <https://visnik.dduvs>.

in.ua/wp-content/uploads/2022/11/3_ua_n2/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%9D%D0%92_3-2022-39-45.pdf.

8. Чернецька В. Види судових допитів у кримінальному процесі України. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. № 3. С. 284-288. URL : <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.3.46>

9. Шепітько В. Ю. Теорія криміналістичної тактики: монографія. Харків: Гриф, 2002. 438 с.

10. Кобець С. В. Особливості допиту свідка та потерпілого під час розслідування погрози або насильства щодо працівника правоохоронного органу. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 3. С. 232-237. URL : <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.42>.

11. Пряхін Є. В. Слідча тактика: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС, 2011. 116 с.

12. Криміналістика: навчальний посібник / А. Ф. Волобуєв, О. О. Волобуєва, О. А. Самоїленко та ін.; за ред. А. Ф. Волобуєва. Київ: КНТ, 2011. 504 с.

13. Галаган В. І., Калачова О. М. Встановлення процесуального статусу окремих осіб, які беруть участь у досудовому провадженні: монографія. Луганськ: СПД Резніков ВС. 2012. 212 с.

14. Криміналістика: підручник; В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін., за ред. В. Ю. Шепітько; 4-ге вид., переробл. і доп. Харків: Право, 2008. 464 с.

15. Весельський В. К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти): монографія. Харків: НВТ «Правник», 1999. 126 с.

16. Бахін В. П., Когамов М. Ч., Карпов Н. С. Допит на попередньому слідстві (кримінально-процесуальні та криміналістичні питання): монографія. – 2-ге вид. Алмати, 2004. URL : <https://b.eruditor.link/file/3650525/>.

17. Розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних з протиправним поглинанням та захопленням підприємств, сільськогосподарських земель, порушенням прав їх законних власників (рейдерство) / [М. С. Цуцкірідзе, Р. М. Дударець, С.З. Довгунь та ін.]. Дніпро: 7БЦ, 2021. 72 с.

18. Тюленев С. А. Потерпілі від рейдерства: сутність і види завданої шкоди. *Вісник Луганського навчально-наукового інституту ім. Е. О. Дідоренка*. 2023. Вип. 4 (104). С. 109-120. URL : <https://doi.org/10.33766/2786-9156.104.109-120>.

References:

1. Verkhovna Rada Ukrainy. Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 4651-VI. (2012). *Database "Legislation of Ukraine" / Verkhovna Rada of Ukraine*. N. p. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>. [in Ukrainian].

2. Davchenko, T. M. (2020). Taktyka dopytu u kryminalnykh provadzheniakh dovedennia do bankrutstva (st. 219 KK Ukrainy). *Pidpriyemnytstvo, gospodarstvo i pravo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 8, 310-316. URL : <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.8.51>. [in Ukrainian].

3. Lipin, Yu. O. (2020). Pidhotovka do dopytu pidozriuvanoho na pochatkovomu etapi rozsliduvannia zavolodinnia mainom shliakhom zlovzhyvannia sluzhbovym stanovyschem u sferi enerhetyky. *Yurydychnyi biuletyn – Law Bulletin*, 12, 141-148. URL : <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.12.20>. [in Ukrainian].

4. Fedorchuk, M. A. (2020) Osoblyvosti provedennia dopytu pid chas rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, pov'iazanykh iz reiderskym zakhopleniam. *Aktualni problemy derzhavy i prava – Current Problems of State and Law*, 86, 229-234. URL : <https://doi.org/10.32837/apdp.v0i86.2449>. [in Ukrainian].

5. Kolesnyk, Yu. B. (2014). Osoby, shcho pidliahaiut dopytu, ta predmet dopytu za chynnym KPK Ukrainy. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy – The Bulletin of the Academy of Advocacy of Ukraine*, 1 (29), 78-85. [in Ukrainian].

6. Postanova Verkhovnoho sudu vid 03 lypnia 2018 roku u spravi No 568/1121/16-k (2016). *Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen – Unified state register of court decisions*. N. p. URL : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75241937>. [in Ukrainian].

7. Sanakoiev, D. B., Skriabin, O. M. (2022). Osoblyvosti zdiisnennia kryminalnoho provadzhennia v umovakh voiennoho stanu. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of the Dnipropetrovsk State University of Internal Affairs*, 3 (118), 39-45. URL : https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2022/11/3_ua_n2/%D0%BC%D0%B0%D0%BA%D0%B5%D1%82_%D0%9D%D0%92_3-2022-39-45.pdf. [in Ukrainian].

8. Chernetska, V. (2021). Vydy sudovykh dopytiv u kryminalnomu protsesi Ukrainy. *Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i parvo – Entrepreneurship, Economy and Law*, 3, 284-288. URL : <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2021.3.46>. [in Ukrainian].

9. Shepitko, V. Yu. (2002). Teoriia kryminalistychnoi taktyky: monohrafiia. Kharkiv: Hryf. [in Ukrainian].

10. Kobets, S. V. (2022). Osoblyvosti dopytu svidka ta poterpiloho pid chas rozsliduvannia pohrozy abo nasylstva shchodo pratsivnyka pravookhoronnoho orhanu. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo. Analytical and Comparative Jurisprudence*, 3, 232-237. URL : <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.03.42>. [in Ukrainian].

11. Priakhin, Ye. V. (2011). Slidcha taktyka: navch. posibnyk. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav. [in Ukrainian].

12. Kryminalistyka: navchalnyi posibnyk (2011) / A. F. Volobuiev, O.O. Volobuieva, O.A. Samoilenko et al (Eds.); za red. A. F. Volobuieva (Ed.). Kyiv: KNT. [in Ukrainian].

13. Halahan, V. I., Kalachova, O. M. (2012). Vstanovlennia protsesualnoho statusu okremykh osib, yaki berut uchast u dosudovomu provadzhenni: monohrafiia. Luhansk: SPD Rieznikov VS. [in Ukrainian].

14. Shepitko, V. Yu., Konovalova, V. O., Zhuravel, V. A. et al. (2008). Kryminalistyka: pidruchnyk za red. V. Yu. Shepitko (Ed.) ; 4-te vyd., pererobl. i dop. Kharkiv: Pravo. [in Ukrainian].

15. Veselskyi, V. K. (1999). Suchasni problemy dopytu (protsesualni, orhanizatsiini i taktychni aspekty) : monohrafiia. Kharkiv: NVT "Pravnyk". [in Ukrainian].

16. Bakhyn, V. P., Kohamov, M. Ch., Karpov, N. S. (1999). Dopyt na poperednomu slidstvi (kryminalno-protsesualni ta kryminalistychni pytannia.) Almaty. [in Ukrainian].

17. Tsutskiridze, M. S., Dudarets, R. M., Dovhun, S. Z. et al. (2021). Rozsliduvannia kryminalnykh pravoporushen, pov'iazanykh z protypravnym pohlynniam ta zakhoplenniam pidpriemstv, silskohospodarskykh zemel, porushenniam prav yikh zakonnykh vlasnykiv (reiderstvo). Dnipro: 7BTs. [in Ukrainian].

18. Tiulieniev, S. A. (2023). Poterpili vid reiderstva: sutnist i vydy zavdanoi shkody. *Visnyk Luhanskoho navchalno-naukovoho instytutu im. E.O. Didorenka – Bulletin of Luhansk State University of Internal Affairs named after E. Didorenko*, 4 (104), 109-120. URL : <https://doi.org/10.33766/2786-9156.104.109-120>. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 27.02.2024

Tiulieniev S., Candidate of Economic Sciences, Director of the National Scientific Center "Hon. Prof. M. S. Bokarius Forensic Science Institute" (Kharkiv, Ukraine)

INTERROGATION PROCEDURE OF A PERSON SUSPECTED OF COMMITTING A RAID: PROCEDURAL AND TACTICAL ASPECTS

The article defines and characterizes the procedural and tactical aspects of the interrogation of a person suspected of committing a criminal offense related to raiding. Based on the analysis of the provisions of the criminal procedural legislation, it is substantiated that a person's acquisition of the procedural status of a suspect in criminal proceedings determines and determines the limits of his legal status, i.e. the rights and obligations he is entitled to at the relevant stage of the pre-trial investigation.

It was determined that, in essence, the subject of questioning of a person who has been notified of the suspicion of committing a criminal offense related to raiding is represented by the following components: 1) the essence of the circumstances being investigated; 2) their significance for the results of the case; 3) procedural status of the person participating in the interrogation; 4) legal principles of interrogation.

It is substantiated that, in addition to the established circumstances of the commission of the criminal offense, which is being investigated, during the interrogation of the suspect, other information should be found out, both about the person of the suspect himself, as well as his state of health, lifestyle, connections, presence of criminal experience, specifics of professional activity. All other circumstances that are the subject of the interrogation are determined by the composition of the criminal offense under investigation, the circumstances to be ascertained, etc.

The prospects for further theoretical research and scientific development are outlined, which, in particular, should be aimed at developing scientifically based recommendations for conducting simultaneous interrogations of suspects and witnesses, as well as victims of raiding actions.

Keywords: criminal offense, pretrial investigation, raiding, suspect, interrogation, testimony, subject of evidence, subject of interrogation.